

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Пілічева М.О., канд. техн. наук, доц.

Маслій Л.О., ст. викладач

Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова

Сьогодні в Україні відбуваються процеси, пов'язані з надмірним розширенням площі ріллі на схилі землях. Це порушує співвідношення земельних угідь, негативно позначається на сталості агроландшафтів і спричиняє значного техногенного ураження екосфері. Прискорюються темпи деградації, забруднюються та виснажуються земельні ресурси, особливо проявляються спад родючості ґрунтів та прогресуюча деградація. Нинішній стан земельних ресурсів на значній частині території України є напруженим, а подекуди критичним.

Постійні трансформаційні процеси щодо зміни земельних відносин потребують нового підходу до вдосконалення системи інформаційного забезпечення, яка здійснює контроль та проводить моніторинг стану територій. Існує багато різних джерел отримання такої інформації, але її роздрібненість не дозволяє отримати об'єктивну оцінку стану земель і ґрунтів та проводити планувальні та охоронні заходи.

Для комплексного вирішення поставленої задачі була розроблена Загальнодержавна цільова програми використання та охорони земель (ЗЦПВОЗ) [1]. Дана програма була розроблена з метою забезпечення сталого землекористування та захисту земель від прояву негативних явищ, таких як виснаження, деградація та забруднення. При цьому пропонується розробляти прогнозні та пріоритетні напрямки використання територій з урахуванням їх цільового призначення (категорії), засади сталого землекористування, беручи за увагу економічну ефективність і екологічну безпечність, шляхи відновлення родючості ґрунтів тощо.

Заходи ЗЦПВОЗ мають бути реалізовані через підготовку необхідної документації із землеустрою, розробку проєктів з визначення обсягів та джерел фінансування, а також моніторинг виконання цих заходів.

Для здійснення заходів ЗЦПВОЗ планується розробка регіональних програм використання та охорони земель, де враховується стан земельних ресурсів, та їх місцеві особливості, можливості ресурсного та матеріального забезпечення реалізації розроблених заходів, для чого планується розробка та впровадження [1]:

- схем землеустрою і техніко-економічного обґрунтування охорони та використання земель території територіальної громади, адміністративно-територіальної одиниці;
- комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади;

- заходів з цифровізації проведення робіт із землеустрою та моніторингу територій;
- автоматизації та застосування аналітичних-інформаційно систем та даних дистанційного зондування Землі;
- системної та комплексної обробки відомостей з різних кадастрів і реєстрів про земельні ділянки та землі;
- методів, технологій і критеріїв для здійснення моніторингу земель та земельних відносин, у тому числі можуть застосовуватися алгоритми штучного інтелекту;
- геопорталів автоматизованої обробки та відображення моніторингових даних про стан земель і якість ґрунтів;
- інформаційного обміну даними між державними кадастровими системами та реєстрами із застосуванням унікальних ідентифікаторів об'єктів.

Реалізацію заходів ЗЦПВОЗ поділяють на 2 етапи.

Перший етап (до 2028 р.) передбачає вдосконалення інформаційного, організаційного, законодавчого та наукового забезпечення раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Також визначаються невідкладні та ефективні заходи, за допомогою яких забезпечуватиметься позитивний економічний, соціальний і екологічний ефект та призупиняться деградаційні процеси територій.

Другий етап (2028-2032 рр.) передбачає застосування заходів, передбачених розробленою на першому етапі землевпорядною документацією, розробку і реалізацію технологій і алгоритмів з автоматизації збору, обробки, постачання та оприлюднення геопросторової та земельно-кадастрової семантичної інформації, необхідної для реалізації на національному рівні геоінформаційної автоматизованої системи.

Серед шляхів і засобів вирішення проблем використання та охорони земель, передбачених ЗЦПВОЗ, визначені питання, пов'язані з відновленням екологічного стану земель, що постраждали в наслідок збройної агресії Російської Федерації.

Варто реалізувати такі основні заходи для раціонального використання та охорони земель [2]:

- провести на небезпечних та деокупованих територіях суцільне ґрунтове обстеження з використанням оновлених методичних засад, які гармонізовані із європейськими стандартами;
- співпрацювати з Європейською ґрунтовою обсерваторією (EUSO) для створення ефективною системи сучасного моніторингу ґрунтового покриву країни з метою включення до системи моніторингу ґрунтів ЄС;
- вдосконалити нормативно-правову базу у сфері охорони земель та гармонізувати її з європейським ґрунтовим законодавством, зокрема шляхом прийняття нового Закону України (також врахувати виведення з сільськогосподарського обігу земель, що було пошкоджені внаслідок військових дій), внесення змін до ЗЦПВОЗ, програм територіальних громад і регіональних програм, оновити Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелювання. Пріоритетним завданням

слід вважати розробку та впровадження міжнародно визнаних (ФАО, Європейська комісія) методик визначення розмірів збитків і втрат земельного фонду та ґрунтових ресурсів внаслідок воєнних дій;

- внести зміни та доповнення до Методик [3, 4];
- вдосконалити нормативно-правову бази для відновлення порушених земель – розробити стандарти оптимальних пропорцій земельних угідь, деградації земель та ґрунтів, якості ґрунтів, удосконалити стандарти гранично допустимих рівнів забруднення ґрунтів, гармонувати їх зі стандартами ЄС, визначити національні індикатори здоров'я чорноземів та інших ґрунтів;

- істотно змінити систему управління з використання і охорони ґрунтів шляхом формування нового підрозділу – Державна служби охорони та моніторингу ґрунтів;

- ініціювати та брати участі участь у розробці міжнародних проєктів, пов'язаних з захистом, збереженням та сталим управлінням ґрунтами;

- вивчати вплив російського збройного вторгнення на ґрунтовий покрив, визначити сучасний стан здоров'я ґрунтів, вдосконалювати методику визначення масштабів пошкоджень і втрат земельних і ґрунтових ресурсів внаслідок збройного вторгнення.

Таким чином, впровадження визначених заходів раціонального використання та охорони земель на загальнодержавному рівні дозволить досягти сталого землекористування в повоєнний час.

Література

1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 січня 2022 р. № 70-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

2. Офіційний сайт Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського». URL: <https://issar.com.ua/> (дата звернення: 18.10.2024).

3. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04 квітня 2022 р. № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

4. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 травня 2022 р. № 295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-22#Text> (дата звернення: 18.10.2024).